

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації
Фаховий коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

*Циклова комісія трудового навчання та технологій
і образотворчого мистецтва*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчально-виховної роботи
Павло ЯЛОВСЬКИЙ
_____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)

Освітньо-професійний ступінь **фаховий молодший бакалавр**
Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**
Спеціальність **014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)**
Освітньо-професійна програма **Середня освіта (Образотворче мистецтво)**

Гуменюк Б.О. Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія): робоча програма для здобувачів фахової передвищої освіти галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). Кременець, 2024. 12 с.

Розробник:

Гуменюк Богдана Олександрівна – викладач циклової комісії трудового навчання та технологій і образотворчого мистецтва Фахового коледжу Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії трудового навчання та технологій і образотворчого мистецтва
Протокол № 1 від 1 серпня 2024 р.

Голова циклової комісії

Віталій ПИСАРЕНОК

1. Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)» складена для навчання здобувачів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (Образотворче мистецтво) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво).

У курсі навчальної дисципліни «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)» вивчаються важливі для формування та становлення фахівця теми: вивчення анатомічної будови (скелет, м'язова система) тіла людини, птахів та тварин; ознайомлення з особливостями та відмінностями у будові тіла людини в залежності від її віку, статі, расової приналежності; формування у здобувачів фахової передвищої освіти професійних компетентностей із пластичної анатомії.

Найефективнішою формою та методом роботи під час оволодіння здобувачами даної дисципліни є вивчення теоретичного матеріалу та практичні заняття, зміст яких спрямований на застосування теоретичних знань з пластичної анатомії безпосередньо у навчальних роботах під час зображення голови та фігури людини, тварин тощо.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійний ступінь, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма здобуття освіти
Кількість кредитів ECTS – 1,5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна
Змістових модулів – 4	Спеціальність 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 45		2-й
		Семестр
3-й		
	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Образотворче мистецтво)	Лекції
	Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 1	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр
Лабораторні		
12 год.		
Самостійна робота		
15 год.		
		Вид контролю: залік – 5-й семестр

Примітка.

Співвідношення кількості годин занять на базі практики до самостійної роботи студента становить: 66,66% до 33,33%.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів фахової передвищої освіти системи знань, умінь і навичок у вивченні пластики, пропорцій тіла людини; вивчення пластики, форми, пропорцій звірів, птахів та інших живих організмів шляхом спостереження, аналізу та графічного зображення; формування просторового мислення у здобувачів, сприйняття естетики об'ємів, їх взаємозв'язок та функціонування; засвоєння теоретичних і практичних умінь.

Завдання:

- ознайомити здобувачів із пластичною анатомією як навчальною дисципліною, її значенням, методиками анатомічного дослідження. історичними відомостями із досліджень анатомії тіла людини, птахів та тварин в образотворчих цілях;

- ознайомити із будовою скелету людини, птахів та тварин, їх м'язовою системою, особливостями формоутворення;

- формувати систему знань, умінь і навичок для виконання практичних завдань, застосовуючи різні техніки зображення;

- вивчення пластики форми, пропорцій постаті людини, пропорцій тварин, птахів шляхом спостереження, виконання малюнку.

Курс «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)» спрямований на формування у здобувачів фахової передвищої освіти таких професійних **компетентностей**:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК2 Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі.

СК3 Здатність до інтеграції предметних знань з різних освітніх галузей.

СК16 Здатність розуміти основи образотворчої грамоти, аналізувати історичні етапи розвитку образотворчого мистецтва, художні твори; використовувати спеціальну термінологію; усвідомлювати значення образотворчого мистецтва у вихованні учнівської молоді.

СК17 Здатність до оволодіння методологією образотворчої діяльності й засвоєння основ художньої майстерності.

Програмні результати навчання

РН3 Аналізувати можливості професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності та індивідуальних запитів і потреб.

РН16 Володіти теоретико-методичними знаннями у галузі образотворчого мистецтва, принципами та закономірностями організації навчання образотворчому мистецтву в закладах загальної середньої освіти.

PH17 Уміти застосовувати у професійній та творчій діяльності художні техніки і матеріали образотворчого мистецтва та володіти основами художньої майстерності.

PH19 Виявляти здатність до створення власних художніх задумів, розробляти ескізи, проекти, виконувати та презентувати творчі роботи.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Пластична анатомія як наука.

Тема 1. Предмет і завдання анатомії. Методика анатомічного дослідження. Пластична анатомія і художник.

Основні завдання пластичної анатомії. Розвиток пластичної анатомії від найдавніших часів до сучасності, методика анатомічного дослідження. Значення пластичної анатомії як науки в зображенні людини.

Тема 2. Пропорції тіла людини в залежності від віку і статі. Типи конституції тіла людини.

Пропорції тіла. Особливості пропорцій жіночої та чоловічої фігури, вплив вікових змін. Типізація пропорцій тіла, поняття про модуль та канон. Найдавніші канони зображення людини.

Змістовий модуль II. Будова та пропорції голови людини

Тема 3. Пластична анатомія як наука. Будова черепа людини.

Значення пластичної анатомії у вивченні фігури людини і застосування цих знань у практичній роботі. Форма кісток, характер з'єднань кісток. Зміна пропорцій і форми черепа залежно від віку та статі людини.

Тема 4. Пластика голови та шиї людини.

Мімічні та жувальні м'язи. М'язи шиї. Зміна пластики обличчя людини залежно від дії мімічних м'язів.

Змістовий модуль III. Анатомічна будова тіла людини

Тема 5. Будова скелета людини.

Пропорції тіла людини. Ознайомлення із скелетом людини. Будова кісток тулуба. Суглоби, їх функція у будові скелета людини. Кістки верхніх кінцівок. Будова тазу. Кістки нижніх кінцівок. Зміни у розташуванні кісток при русі фігури.

Тема 6. М'язова система. Пластика тіла людини у спокої та в русі.

М'язи постаті людини: м'язи грудей, спини та тазу, живота, верхніх та нижніх кінцівок. Пластика тіла людини у стані спокою та в русі. Центр ваги, знаходження опорних точок (центральної та парних), за якими визначають розміщення фігури в просторі.

Змістовий модуль IV. Анатомічна будова тварин

Тема 7. Будова скелета тварин та птахів.

Подібність та відмінність в скелеті птахів, тварин, людини і вплив форми скелета на пластику. Зображення будови скелета птаха, тварини у рисунку.

Тема 8. М'язова система тварин та птахів.

М'язова система тварин, птахів. Вплив м'язів на пластику при русі та у стані спокою. Зображення м'язів тварин та птахів у рисунку, особливості формоутворення.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекц.	сем	лаб.	практ.	с.р.
2 курс 1 семестр						
Змістовий модуль I. Пластична анатомія як наука						
Тема 1. Предмет і завдання анатомії. Методика анатомічного дослідження.	4	2		1		1
Тема 2. Пропорції тіла людини в залежності від віку і статі. Типи конституції тіла людини.	5	2		2		1
Разом за змістовим модулем I	9	4		3		2
Змістовий модуль II. Будова та пропорції голови людини						
Тема 3. Будова черепа людини.	5	2		1		2
Тема 4. Пластика голови та шиї людини.	6	2		2		2
Разом за змістовим модулем II	11	4		3		4
Змістовий модуль III. Анатомічна будова тіла людини						
Тема 5. Будова скелета людини.	7	3		2		2
Тема 6. М'язова система. Пластика тіла людини у стані спокою та в русі.	8	3		2		3
Разом за змістовим модулем III	15	6		4		5
Змістовий модуль IV. Анатомічна будова тварин						
Тема 7. Будова скелета тварин та птахів.	5	2		1		2
Тема 8. М'язова система тварин та птахів.	5	2		1		2
Разом за змістовим модулем IV	10	4		2		4
Разом за семестр	45	18		12		15
Усього годин	45	18		12		15

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виконання аналізу анатомічних зображень людини в історії образотворчого мистецтва.	1
2	Виконання малюнків з пропорціями частин тіла дитини, чоловіка і жінки. Визначення центру ваги і рівноваги тіла в різних положеннях.	2
3	Виконання рисунку черепа у трьох проекціях: фронтальній, профільній і трьохчетвертній .	1
4	Виконання рисунку м'язів шиї та голови.	2
5	Виконання рисунку скелету у трьох проекціях: фронтальній, профільній і вид ззаду.	2
6	Виконання рисунку м'язів тіла людини: фронтальній, профільній і вид ззаду.	2
7	Виконання рисунків скелету тварин та птахів.	1
8	Виконання рисунків м'язів тварин та птахів.	1
Всього годин		12

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Ознайомитись з основною літературою за темою.	1
2	Виконання рисунку «квадрату древніх».	1
3	Виконання рисунків будови окремих форм голови: око, ніс, вухо, губи.	2
4	Виконання замальовок лицевої частини голови в різних положеннях з живої натури з визначенням психологічного стану внаслідок дії мімічних м'язів.	2
5	Виконання замальовок верхньої та нижньої кінцівок в різних положеннях з живої натури.	2
6	Малюнок м'язової системи тулуба людини в русі. Виконання замальовок тіла людини в різних положеннях: у стані руху та спокою з живої натури.	3
7	Порівняльний аналіз декількох представників фауни на основі скелету та м'язової системи.	2
8	Виконання замальовок тварин та птахів у різних положеннях: у стані руху та спокою з натури.	2
Разом		15

Критерії оцінювання самостійної роботи під час лабораторних занять здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)»

Оцінка «5», «відмінно» – здобувач фахової передвищої освіти глибоко і в повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат. При виконанні практичної роботи допустив несуттєві похибки. Відмінна оцінка передбачає також якісне зовнішнє оформлення роботи.

Оцінка «4», «добре» – здобувач виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; при вирішенні практичних задач можуть мати місце окремі неточності. При виконанні практичної роботи допустив дві-три несуттєві помилки.

Оцінка «3», «задовільно» – здобувач виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою, з допусканням неточностей і суттєвих помилок. Здатен усувати неточності у роботі під керівництвом викладача.

Оцінка «2», «незадовільно» – здобувач виявив розрізнені, безсистемні знання, не може їх використовувати при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачу, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: Вступний і поточний інструктаж; усне пояснення; схематичні малюнки на дошці і на полях роботи здобувача; ілюстрування; демонстрування; самостійне спостереження; практична робота; творчі завдання.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні, опора на життєвий і професійний досвід здобувачів, створення відчуття успіху у навчанні.

9. Методи контролю

Поточний контроль: поточні перегляди практичних завдань.

Підсумкове семестрове та річне оцінювання; підсумковий перегляд робіт за семестр; залік.

10. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)»

Оцінку «5», «відмінно» – ставиться здобувачу фахової передвищої освіти, який має міцні, ґрунтовні знання з курсу «Пластична анатомія та скульптура (пластична анатомія)»; здатний систематизувати і узагальнювати

набуті знання, демонструє знання спеціальної термінології і свідомо її використовує у практичній реалізації анатомічних закономірностей будови кісток та м'язів для усвідомленої і правильної конструктивної побудови фігури людини і її частин на площині. Здобувач на високому рівні виконав завдання навчального модуля. Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, узагальнює і систематизує знання з пластичної анатомії.

Оцінку «4», «добре» – ставиться здобувачу фахової передвищої освіти, який має добрі знання з пластичної анатомії у межах програми; здатний систематизувати і узагальнювати набуті знання, однак допускає деякі неточності у формулюваннях і термінології, вказані неточності може виправляти самостійно; знає програмний матеріал повністю. Здобувач виконав практичні завдання з незначними помилками. Володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці, але відповіді на питання неповні володіє навчальним матеріалом поверхово, відтворює певну частину навчального матеріалу.

Оцінку «3», «задовільно» – ставиться здобувачу фахової передвищої освіти, який має достатні знання пластичної анатомії, знає програмний матеріал, але допускає неточності у формулюваннях і у використанні термінології, однак має стандартне мислення, не володіє основною термінологією, не вміє самостійно мислити, пояснює матеріал на побутовому рівні. Здобувач допустив значні помилки у виконанні завдання. Має фрагментарні знання (менше половини), під час відповіді допускаються суттєві помилки.

Оцінку «2», «незадовільно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення навчальної дисципліни. Демонструє елементарні знання теоретичного матеріалу. Не здобув практичних умінь і навичок, необхідних для мистецької освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти. Не вміє логічно мислити і висловлювати свою думку.

11. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення; підручники; навчально-методичні посібники; конспекти лекцій та лабораторних занять; наочні матеріали (зразки робіт здобувачів, таблиці, фото, репродукції, ксерокопії тощо).

12. Рекомендована література

Базова

1. Анатомія людини : підручник : у 3 т. Т.1. / А. С. Головацький та ін. Вид. 3. Вінниця : Нова Книга, 2013. 368 с.
2. Андрейканіч А.І. Курс пластичної анатомії людини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Букрек, 2010. 128 с.

3. Гілязова Н. М. Рисунок. Живопис: навчальний посібник. Гілязова Н. М. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. 112 с.
4. Дворник Ю. В. Жива вода рисунка. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 176 с.
5. Джахірул А. Анатомія для художників. Наочний посібник із зображення людського тіла. Київ: ArtHuss, 2022. 304 с.
6. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти: навч. посібник для студентів ВНЗ 2-ге вид. перероб. і доп. Київ : Вища школа, 2002. 190 с.
7. Клименюк Т.М. Креслення. Рисунок. Львів: Львівська політехніка/Т.М. Клименюк, 2020. 244 с.
8. Красноголовець О. С. Основи скульптури. Київ : Знання, 2008. 171 с.
9. Коляденко Г.І. Анатомія людини : Київ : Либідь. 2009. 384 с.
10. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. У 3-х ч. : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Ч. 3. Львів : Світ, 2005. 268 с.
11. Рисунок. Вивчення і зображення голови людини. навч. посіб. для студентів спеціальності «Дизайн» денної та заочної форми навчання. Луцьк: ЛНТУ, 2010. 92 с.
12. Романенкова Ю. В. Історія пластичних мистецтв : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2008. 375 с.
13. Сидор М. Б. Скульптура та пластична анатомія. Дрогобич : НВЦ Каменярь, 2002. 60 с.
14. Сидоренко П.І., Бондаренко Г.О., Куц С.О. Анатомія та фізіологія людини: підручник. Київ: Кондор, 2015.
15. Сухенко В.О. Рисунок : навчальний посібник / В.О. Сухенко. Київ : НАОМА «BONA MENTE», 2004. 184 с. 3. Сухенко В.О. Академічний рисунок : навчальний посібник / В.О. Сухенко. Київ : «АМАДЕЙ», 2016. 232 с.
16. Туманов, І.М. Рисунок, живопис, скульптура : теоретико – методологічні основи комплексного навчання: навч. посіб. Львів: Аверс, 2010. 496 с.: іл.

Допоміжна

1. Грей Г. Grays Anatomy. Arcturus. 2017. 374 с.
2. Ковальов О. Є. Образотворче мистецтво, 1-7 класи : навч. посіб. / О. Є. Ковальов. Суми : Універсальна книга, 2019. 318 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Кондор, 2006. 200 с.
4. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Кондор, 2009. 200 с.
5. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О., Українське мистецтво : у 3 ч. Львів : Світ. Ч. 1. 2003. 256 с. ; Ч. 2. 2004. 267 с. ; Ч. 3. 2005. 286 с.

6. Кримськотатарські художники. Кінець XIX – початок XXI століття. Живопис, графіка, скульптура / автор-укладач І. Заатов. Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2008. 207 с.

7. Образотворче мистецтво 1-7 класи : навч.-метод. посібник для вчителів / Г. А. Полякова, Л. І. Божко, О. О. Лейбіна та ін. Харків : Скорпион, 2001. 160 с.

8. Прокопович Т.А. Рисунок, як основа в живописі та скульптурі. Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф.. Луцьк, 29 трав., 2020. Вип.1. С. 86-89.

9. Робертс Е. Human Anatomy. The Definitive Visual Guide. Dorling Kindersley. 2014. 256 с.

10. Рубля Т. Є., Федун С. І. . Образотворче мистецтво : підручник для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ - Ірпінь : Перун, 2006. 142 с.